

İKTİSAT ve MALİYE

TÜRK SEÇMENLERİNİN OY VERME EĞİLİMLERİNDE İKTİSADİ SEBEPLERİN ÖNEMİ ÜZERİNDE BİR DENEME

Tuncer BULUTAY
Nuri YILDIRIM

Türk seçmenlerinin oy verme eğilimlerine çeşitli motiflerin etkisi konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Bazı görüşler, bu motifler içinde iktisadi davranışa ağırlık tanımaya yönelirken, karşıt görüşler iktisadi katkıyı o kadar önemli bulmamaktadırlar. Bu karşıt görüşlere göre Türk seçmeni oyunu kullanırken manevi, dini v.s yöndeki iktisat dışı etkenlere ağırlık tanımakta, böylece de —hiç olmazsa bir tanıma göre— irrasyonel davranmış olmaktadır.

Bu makale, Türk seçmenlerinin oy verme eğilimlerinde iktisadi düşüncelerin katkıları üzerinde bir denemedir. Burada, seçmenlerin davranışlarında iktisadi etkenlerin ağırlığı araştırılmakta ve bu etkenlerin çok önemli oldukları sonucuna varılmaktadır. Çalışma dört kısımdan meydana gelmektedir. İlk kısımda, D.P. iktidar süresi içinde kalan 1950-1954, 1954-1957 devreleri ele alınmaktadır. İkinci kısım, 1960 yılından sonraki C.H.P. iktidarını kapsamaktadır. Üçüncü kısımda oy verme ile gelir artışı ilişkisi arasında bir hesaplama denemesine girilmektedir. Dördüncü kısımda çalışmanın sonuçları açıklanmaktadır. Makalede yararlanılan tablolar ek kısımda verilmektedir.

Bu araştırmanın eksik bıraktığı, bu konuda yapılacak tartışmaların, başka araştırmaların dolduracağını umduğumuz bazı noktalar vardır :

İllere göre istatistik veri konusunda, tarımsal ürünlerin illere bölünmüş sonuçlarını veren T.C. Ziraat Bankası yayınlarına dayan-

dık. Bu yayınlardan ancak, 1952-1956; 1963-1965 devrelerine ait veriler elde edebildik. Diğer yayınlardan bu konuda tatmin edici veri çıkarmak olanağımız olmadı. Böylece, araştırma süremiz içinde kalan az sayıda da olsa bazı yıllar verilerinden yararlanamadık. Makale içinde açıklanan karşılaştırmaları yaparken, oy artışı yönünden en ilerde ve en geride kalan onar il seçtik. Araştırmamızı bu 20 il üzerinde topladık. İnceleme, onardan 20 il üzerinde değil de, yirmişerden 40 il ya da otuzardan 60 il üzerinde yapılırsa, incelediğimiz konuda belki başka özelliklerin varlığı ortaya çıkar.

Oyların illere bölünümü konusundaki çalışmamızda iktidarların oy oranlarındaki değişimleri esas alan denemelere yer vermedik. Bu tutumumuzun temel nedeni, iktidarlara yöneltilen oyları açıklayan asıl değişkenin bizzat iktidarların kendi icraatları olduğu şeklindeki görüşümüzdür. Olabilir ki, bahis konusu oranlara dayanılarak yapılacak araştırmalar, bizim bu makalede ulaştığımız sonuçlardan farklı durumlar ortaya çıkararak, iktidara verilen oylara diğer partilerin davranışlarının önemli ölçüde etki yarattıkları sonucunu verirler.

Bu makalemizde, istatistik verilerin durumu sebebiyle yalnız tarımsal ürünleri ele alabildik. Diğer iktisadî olayları ve faaliyetleri gözönünde bulunduramadık. Bu durum savunduğumuz görüşü bütün cepheleri ile ele almak olanağından bizi yoksun kıldı. İktisadî katkıları belirtilen bütün genişliği içinde kullanabilse idik, muhtemelen, eriştiğimiz sonuçlar daha güçlü, daha belirgin olurdu.

Üçüncü kısımda giriştiğimiz hesaplama işleminde çok mekanik hareket olduğu düşünülebilir. Bu durum bir sakınca olarak kabul edilebilirse de, kanımızca, bu bahiste ortaya çıkan asıl önemli sakınca gelir dağılımında süreler esnasında ortaya çıkabilme olasılığı bulunan değişimin gözönüne alınamamasıdır. Böylece, bu makalede, gelir dağılımındaki değişmelerin oy vermeye etkisi konusu üzerinde durulamamaktadır.

Bu çalışmada kullandığımız istatistik verileri hangi kaynaklardan aldığımızı ek kısmındaki tabloların altında belirtmekteyiz. Bahis konusu kaynaklar, Devlet İstatistik Enstitüsü ve T.C. Ziraat Bankası yayınlarıdır.

Bu makalenin teorik yapısının yükünü Tuncer Bulutay, hesaplama işlemlerinin ağırlığını Nuri Yıldırım çekmişlerdir.

I

D.P. İktidarı Süresi

Bilindiği gibi 1950 yılı Mayıs'ında yapılan genel seçimleri Demokrat Parti kazanmış ve iktidara gelmiştir. 3 Mayıs 1954 de yapılan genel seçimlerde D.P. nin oyunda, bütün ülkeyi kapsar şekilde bir artış meydana gelmiştir. 27 Ekim 1957 seçimleri ise tersine bir eğilim göstermiştir. Sayısı dördü geçmeyen bir kaç il bir tarafa bırakılırsa, D.P. nin 1957 seçimlerinde sağladığı oylarında, 1954 seçimlerindeki oylarına oranla bütün Türkiye'yi kapsayan bir düşme meydana gelmiştir.

Uzun bir tek parti devresinden sonra iktidara gelip, iktidardaki ilk dört yıl sonunda oy sayısını artıran bir partinin, sonraki üç yılda bütün ülkeyi kapsar şekilde bir oy kaybına uğramasını, bütün ülkede etki yaratmış bir ortak nedenle açıklamak gerekir. Seçmenlerin oy verme eğilimlerinde iktisat dışı etkenlere ağırlık tanıyan görüşlerin söz konusu olayı açıklayabilmek için, kendi çerçeveleri içinde böyle bir etkenin varlığını ortaya çıkarmaları gerekir. Biz böyle bir etkenin var olduğu kanısında değiliz.

Buna karşılık, Türk seçmeninin oy verme yöneliminde iktisadi etkenlere ağırlık tanıyan görüşün bahis konusu olayı açıklamada dayanabileceği güçlü bir sebep vardır :

Tablo A'dan açıkça belli olduğu gibi, sabit fiyatlarla birey (nüfus) başına milli gelir 1950 yılında 434 TL. olduğu halde, 1953 yılında 555 TL. değerini bulmuş, 1957 yılında ise ancak 549 TL. olabilmiştir. Böylece, zamanın iktidarının oylarındaki gelişme ile iktisadi durumun gelişmesi arasında bir paralellik mevcut bulunmuştur. Birey başına gelirden bir artma olduğunda (1950 den 1953 e) iktidarın oylarında bir artma meydana gelmiş (1), birey başına gelir artmayınca (1953 den 1957 e) iktidarın oyları azalmıştır.

Oy verme eğiliminde iktisadi düşüncelerin ağırlığını ortaya koyan başka delillerin varlığı da ileriye sürülebilir. Biz burada bu

---

(1) 1954 seçimlerine etki yaratma süresi olarak 1950-1953 devresinin alınması, 1954 yılına yer verilmemesi, bu seçimlerin 3 Mayıs 1954 tarihinde yapılmış olmasındandır. Böylece, 1954 yılında gerçekleşen gelirin, özellikle tarımsal gelirin 3 Mayıs 1954 seçimlerine etki yaratmadığı kabul edilmiş olmaktadır. Bu davranışın gerçekçi olmadığı ileri sürülebileceği kanısında değiliz.

konudaki araştırmalarımızı ve bu araştırmaların sonuçlarını açıklamaya çalışacağız.

Araştırmanın esası şudur: 1950 den 1954'e D.P. oylarında genel olarak bir artış gözlenmişken, bu artışın oranı her ilde aynı olmamıştır. Bazı illerde artış fazla olmuş, bazı illerde az olmuştur (2). Aynı şekilde, D.P. oylarında 1954 den 1957'e genel bir düşme olurken, bazı illerde düşme fazla olmuş bazı illerde de az olmuştur (3).

Bu duruma dayanarak, araştırma şu iki sonucun varlığını test etmeye yönelmiştir :

1 — Oylarında en fazla artış (1954-1957 devresi için en fazla düşüş) gözlenen illerin tarımsal ürünlerinin kompozisyonu, oyları en az artmış (1954-1957 devresi için en az düşmüş) illerin ürün kompozisyonundan bir farklılık göstermekte midir? Böyle bir farklılık ortaya çıkarsa, farklı kompozisyondaki ürünlerin fiyatlarında zaman esnasında gözlenmiş hareketler iktisadi motifin katkısı hakkında bir fikir verebilecektir.

2 — Sözü edilen illerin tarımsal üretim değerlerinin gelişimleri arasında bir farklılık gözlenebilmekte midir?

A — 1950 yılından 1954 yılına

Bütün illerin 1950 ve 1954 seçimlerinde D.P. ye verdikleri oylar alınmıştır. Her il için 1950 deki oy sayısı 100 kabul edilmiş ve 1954 deki oy sayısının indeks değeri bulunmuştur. Bulunan bu indeks değerleri büyüklüklerine göre sıraya konulmuştur.

Bu sıralamanın en başında yer almış (oylarında en fazla artış gözlenmiş) on il ile, bu sıralamanın en sonunda yer almış (oylarında en az artış yada düşüş gözlenmiş) on il alınmıştır.

Bahis konusu oylarında en fazla artış gözlenmiş iller sırasıyla şunlardır :

Sinop (100-324.72), Bitlis (100-259.19), Van (100-200.39), Trabzon (100-154.62), Hatay (100-154.62), Siirt (100-149.46), Amasya

(2) Dört ilde D.P. nin oyları 1950 den 1954 e düşme göstermiştir. Bu iller, Muş, Çankırı, Tokat, ve Kütahya'dır.

(3) Dört ilde D.P. nin oyları 1954 den 1957 e artış göstermiştir. Bu iller Muş, Bingöl, Aydın ve Sinop'tur.

(100-144.91), İstanbul (100-141.56), Erzincan (100-141.12), Aydın (100-137.28) (4).

Sözü edilmekte olan oylarında en az artış ya da düşüş gözlenmiş iller ise şunlardır :

Muş (100-75.87), Çankırı (100-90.01), Tokat (100-98.44), Kütahya (100-99.25), Konya (100-100.47), İçel (100-100.71), Çorum (100-103.29), Kırşehir (100-103.33), Çanakkale (100-104.03), Kayseri (100-104.58).

Parantez içindeki rakamlardan ilki, 1950 yılında D.P. ye verilip 100 kabul edilen oyları, ikincisi aynı partiye 1954 de verilmiş oyların indeks değerini göstermektedirler.

Tablo 1'de 1950 den 1954 e zamanın iktidarına vermiş oldukları oylarda en fazla artış gözlenen illerde, 1952 ve 1953 yılları için tarımsal ürünlerin kompozisyonu verilmektedir.

Tablo 2'de ise, 1950 den 1954 e D.P. ye verdikleri oylarda en az artış ya da düşme gözlenen illerde, 1952 ve 1953 yılları için tarımsal ürünlerin kompozisyonu gösterilmektedir.

Tablo 3'de önemli tarımsal ürünlerin fiyatlarındaki 1950-1957 arası gelişme verilmektedir. Tablo 4'de ise, bahis konusu tarımsal ürünlerin sabit fiyatlarla indeks değerleri gösterilmektedir. Tablonun birinci kısmında 1950 yüz kabul edilerek, ikinci kısmında ise 1953 yüz kabul edilerek indeks değerlerine ulaşılmaktadır.

1 — Ürün Kompozisyonu Bakımından Durum

Tablo 4'ün incelenmesinden açıkça görüldüğü gibi, 1950-1953 arasında, Tablo 1 ve Tablo 2 de yer alan önemli ürün grupları bakımından, fiyatı en fazla artış gösteren kalem et hayvanlarıdır. Arpa ve süt fiyatları, aradaki azalışlara rağmen, 1953 de 1950 ye oranla daha fazladır. Buğday ise, fiyatında 1950 den 1953 e azalış gözlenen bir üründür.

(4) Yaptığımız araştırmada tarımsal ürünlere dayandığımız için, iktisadi faaliyetlerinin esası tarım dışı alanlardan meydana gelen İstanbul'u hesap dışı bırakmayı, onun yerine, onbirinci sıradaki Malatya'yı (100-136.09) almayı uygun bulduk.

Böyle olunca, oy vermede iktisadi düşüncelerin ağırlığının fazla olduğunu kabul etmenin tabii sonucu, zamanın iktidarına verdikleri oylarda 1950 den 1954 e en fazla artış gözlenen illerde tarımsal ürünler içinde et hayvanlarının payının, aynı sürede oylarında en az artış gözlenmiş illerdeki katkısına oranla daha büyük bulunmasıdır. Buna karşılık buğday ürününün toplam tarımsal üretime, en az artış gözlenmiş illerdeki (Tablo 2 de yer alan iller) katkısı, oylarında en çok artış ortaya çıkmış illerdeki (Tablo 1 de bulunan iller) payına oranla daha fazla olmalıdır.

Tablo 1 ve Tablo 2 nin incelenmesi gerçekte de böyle bir durumun var olduğunu göstermektedir. Oylarda en fazla artış gözlenen illerde buğdayın payı, ilk beş il için % 16, on il için % 18 dir. Oylarda düşme ya da en az artış gözlenen illerde ise buğdayın katkısı, ilk beş il için % 35, on il için % 29 dur. Böylece, fiyatı 1950 den 1953 e azalan buğdayın tarım bünyesi içinde katkısının fazla olduğu illerde D.P. oylarındaki artış nisbeten az olmuştur. Buna karşılık oylarda fazla artış gözlenen iller, buğdayın tarımsal üretime katkısının nisbeten az bulunduğu şehirler olmuştur.

Et üretimindeki durum ise şöyledir : Oylarda en fazla artış gözlenen illerde et hayvanlarının katkısı, ilk beş il için % 17, on il için % 18 dir. Oylarda düşmeye ya da en az artışa rastlanan illerde et hayvanlarının payı ise, ilk beş il için % 12, on il için % 13 dür. Bu durum da, oy verme eğiliminde iktisadi motive ağırlık tanıyan görüşü destekler mahiyettedir.

Et hayvanları ve süt bir bütün olarak, buğday ile arpa diğer bir bütün olarak ele alındığında da durum değişmemektedir. Oyların en fazla artış gösterdiği illerde, et ve sütün birlikte payı, ilk beş il için % 43, on il için % 42 dir. Oylarında düşme ya da en az artış gözlenen illerde ise, et ve sütün birlikte payı ilk beş il için % 24, on il için % 27 dir.

Bir bütün olarak ele alınan buğday ve arpada ise durum tersinedir. Oyların en fazla artış gösterdiği illerde, buğday ve arpanın birlikte katkısı, ilk beş il için % 19, on il için % 23 dür. Oylarında düşme ya da en az artış gözlenen illerde ise, buğday ve arpanın birlikte payı, ilk beş il için % 46, on il için % 37 dir. Bu durum da, oy vermede iktisadi düşüncelere ağırlık veren görüşü destekler yönde bir sonuçtur. Yalnız burada, arpa fiyatının 1953 yılında artmış olduğunu ve 1950 fiyatını geçmiş bulunduğunu

unutmamak, dolayısıyla da varılan sonucun yorumunda dikkatli, az iddialı olmak gerekir.

2 — Ürün Değerinin Artışı Bakımından Durum

Tablo 1 ve Tablo 2 de yer alan illerde, 1952 den 1953 e tarımsal üretimde nasıl bir değişimin meydana geldiği Tablo 5 de gösterilmektedir. Bu tablonun incelenmesinden açıkça görüldüğü gibi, oylarında en fazla artış meydana gelmiş illerde tarımsal üretim değerinin artışı, ortalama, 119.07 olduğu halde, oylarında düşme ya da en az artış gözlenen illerde aynı ortalama değer 114.11 dir. Türkiye tarımsal geliri 1952 den 1953 e 116.8 değeriyle artmış bulunduğuna göre, oylarında en fazla artış gözlenmiş iller Türkiye ortalamasından daha büyük bir tarımsal üretim artışı, oylarında düşmeye ya da en az artışa rastlanan iller ise Türkiye ortalamasından daha küçük bir tarımsal üretim artışı gerçekleştirebilmişlerdir. Bu durum da, oy vermede iktisadi katkıya ağırlık veren görüşü destekler yönde bir sonuçtur.

Yalnız bu sonuca ve yoruma varılırken dikkatli olunması gerekliliğine değinelim. Çünkü tarımsal üretim değerlerinin artışları arasındaki fark o kadar belirgin değildir. Ayrıca, İstatistik Genel Müdürlüğünün, Zirai Bünye ve İstihsal yayınlarından elde edilen bazı tarımsal ürün gruplarına dayanılarak yaptığımız bazı kaba hesaplamalarda (1950-1951, 1951-1952 yılları için), tarımsal üretim değerinde, Tablo 5 den çıkarılan yönde bir farklılık olduğunu şüpheye düşürecek durumlarla karşılaştık,

B — 1954 yılından 1957 yılına

Ekim 1957 de yapılan seçimlerde, D.P. nin oylarında genel bir düşme olmuştur (5). Ama, tabii, düşme bütün illerde aynı olmamıştır. Biz, çalışmanın bu kısmında, 1950-1954 devresi için uyguladığımız yolu aynen kovalıyarak, 1957 seçimlerinde en çok düşme ve en az düşme gözlenen 10 ili ayırarak incelemeye devam ettik. 1957 seçimlerinde zamanın iktidarına vermiş oldukları oylarda 1954 seçimlerindeki oylarına nazaran en çok düşme gözlenen iller sırasıyla şunlardır : Kocaeli (100-38.81), Malatya (100-44.45), Niğde (100-52.69), Erzincan (100-54.90), Burdur (100-55.68), Kırşehir (100-63.48), Van (100-66.19), Çankırı (100-66.35), Trabzon

(5) 1957 seçimlerinde D. P. nin oylarında düşme gözlenmiyen yalnız dört tane il vardır. Bu iller Muş, Bingöl, Aydın ve Sinop'tur.

(100-67.18), Ağrı (100-68.87), İsparta (100-69.50), Maraş (100-69.76), Kayseri (100-74.18), Sivas (100-74.33).

1957 seçimlerinde D.P. ye vermiş oldukları oylarda 1954 seçimlerindeki oylarına nazaran artış ya da en az düşüş gözlenen iller ise sırasıyla şunlardır : Muş (100-151.16), Bingöl (100-131.86), Aydın (100-104.14), Sinop (100-102.57), Bursa (100-98.88), Gümüşhane (100-97.96), Bitlis (100-95.37), Çanakkale (100-94.11), İzmir (100-94.42). Muğla (100-93.56), Manisa (100-92.29), Kars (100-92.15).

Tablo 6 da, oylarında en çok düşme gözlenen illerde, 1954-1956 süresi için, tarımsal ürünlerin kompozisyonu gösterilmektedir. Bu tabloda Kocaeli, Malatya, Niğde, Kırşehir illeri yer almamaktadır. Bu durumun sebebi, bu illerin 1954 den sonra başvurulmuş illerin büyüklüklerini ve sınırlarını değiştirip küçültme politikasından etkilenmiş olmalarıdır.

Tablo 7 de, oylarında artış ya da en az düşüşe rastlanan illerde, 1954-1956 devresi için, tarımsal ürünlerin kompozisyonu verilmektedir. Bu tabloda Manisa'nın yer almayışı 1954 den sonraki sınır değiştirmelerinden etkilenmiş olmasındandır. İzmir ise, büyük il vasfında bulunduğu, eğilimlerinde tarım dışı ürünlerin fazla ağırlık taşıdığı düşünülerek tablo haricinde bırakılmıştır.

Tablo 4 ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi, 1953-1957 süresinde et hayvanlarının fiyatları genel olarak buğday fiyatına nazaran daha uygun ve müsbet bir seyir kovalamıştır. Sütün fiyatı, buğdayın fiyatına benzer bir gelişim göstermiştir. Arpa fiyatı, genel olarak, az da olsa artma yönünde değişmiştir. Fakat bahis konusu tarımsal ürünlerin 1953-1957 süresindeki fiyatı konusunda daha genel mahiyette söylenebilecek husus, çeşitli malların fiyatları seyrinin pek farklılık göstermediğidir. Yani, 1953-1957 süresinde, buğday, arpa, et hayvanları, süt gibi çeşitli tarımsal ürünlerin fiyatları seyri birbirlerinden pek belirgin farklarla ayrılmamışlardır.

Böyle olunca, oy verme eğiliminde iktisadi motifin ağırlık taşıdığı şeklindeki görüşün tabii sonucu, Tablo 6 ve Tablo 7 de yer alan il grupları arasındaki esas ve belirgin farkın ürün kompozisyonundaki farklılıkta değil, toplam ürün değeri farkında aranması zorunluluğudur. İstatistik verileri de bu sonucu destekler yöndedirler :

1 — Ürün Kompozisyonu Bakımından Durum

Tablo 6'nın incelenmesinden açıkça anlaşılacağı üzere, 1957 seçimlerinde zamanın iktidarına vermiş oldukları oylarda 1954 seçimlerindeki oylarına nazaran en çok düşme gözlenen illerde, tarım ürünleri içinde ortalama değer ile buğdayın % 19, arpanın % 6, et hayvanlarının % 18, sütün % 23 payı vardır. Buna karşılık, Tablo 7'den görüldüğü gibi, 1957 seçimlerinde D.P. için kullandıkları oylarda 1954 seçimlerindeki oylarına oranla artış ya da en az düşüş gözlenen illerde, tarımsal ürün değeri içinde ortalama olarak buğdayın % 14, arpanın % 3, et hayvanlarının % 21, sütün % 22 katkısı vardır.

Bu rakamların açıklıkla ortaya koyduğu gibi, Tablo 6'da yer alan illerde, Tablo 7'deki illere nazaran buğdayın, arpanın katkısı daha fazla, et hayvanlarının payı daha azdır. Fakat bu farklılık fazla belirgin değildir. Böylece, bu istatistik veriler oy verme eğiliminde esas ağırlığı iktisadi düşüncelerin taşıdığı görüşünü destekler yönde bir durum ortaya çıkarmaktadırlar.

2 — Ürün Değerinin Artışı Bakımından Durum

1953-1956 süresinde tarımsal üretim değerinin artışı, karşılaştırılması yapılan il grupları arasında büyük farklılık göstermektedir. Tablo 8'den anlaşıldığı üzere, oylarında en fazla düşme gözlenen illerde, tarımsal üretim önce azalmış, sonra artmıştır. Bu illerde tarımsal üretimin değeri, 1953 yılı 100 alındığında, 1956 yılında 122.5'e yükselmiştir. Bu değer (122.5) bütün Türkiye'de tarımsal ürünün 1953'den 1956'ya gelişmesinin indeks değerini veren 125.7'den küçüktür. Buna karşılık oylarında artışa ya da en az düşmeye rastlanan illerde, tarımsal ürün 1953'den 1956'ya devamlı bir artış göstermiştir. Bu illerde tarımsal ürünlerin değeri, 1953 yılında 100 kabul edilince 1956 yılında 156.7'ye yükselmiştir. Bu değer (156.7) Türkiye ortalamasından ve ilk grup iller ortalamasından (122.5) çok fazla olduğu meydandadır.

Böylece, il gruplarının oy verme eğilimleriyle iktisadi durumlarının gelişmesi arasında bir paralellik ortaya çıkmaktadır. Bu durumun, seçimlerde esas rolü iktisadi düşüncelerin oynadığı şeklindeki görüşü desteklediği meydandadır. Tarımsal üretim değeri toplam miktar olarak değil de, bahis konusu illerdeki birey başına değer olarak ele alınsa idi eriştiğimiz sonucu bozacak bir değişme meydana gelmiyecekti. Çünkü, söz konusu il gruplarının

nüfuslarının gelişmesi arasında fazla fark yoktur. Bir fark olduğu söylenirse, bu fark eriştiğimiz sonucu daha kuvvetlendirici yöndedir, ters yönde değil. Bu durumu gösteren istatistik rakamlar Tablo 10 da verilmektedir.

Özellikle sınır değiştirmelerinden etkilenmeleri nedeniyle (bir de İzmir'in büyük il olma niteliği sebebiyle) Tablo 6 ve Tablo 7 nin dışarısında bırakılan illerdeki tarımsal üretim değerlerinin değişmesi Tablo 9 da verilmektedir. Bu tablodan, bu hesap dışı bırakma olayının eriştiğimiz sonuca etki yaratmadığı, yaratıyorsa bu etkinin ulaşılan sonucu daha da destekler yönde bulunduğu açıkça görülmektedir.

II

C.H.P. İktidarı Süresi

Bilindiği gibi, Ekim 1961 de yapılan milletvekili seçiminden sonra koalisyon kabineleri kurulması zorunluluğu belirlemiştir. C.H.P. kurulan bu koalisyon kabinelerinin başında bulunmuş, bu durum 14 Şubat 1965 e kadar devam etmiştir. O tarihten sonra C.H.P. muhalefete geçmiştir.

Ekim 1965 de yapılan milletvekili seçimlerinde ise, C.H.P. nin oylarında genel bir düşme olmuştur. Bu partinin oyları, Van, Bingöl, Hakkâri, Elazığ dışında kalan bütün illerde gerilemiştir. Bu olayın ortak bir sebebini meydana çıkarma çabası içersinde birey başına milli gelir rakamlarına baktığımızda bazı sonuçlara varma olanağı ortaya çıkmaktadır. Tablo A nın ikinci kısmından açıkça görüldüğü gibi baz, ister 1960 yılı (6) ister 1961 yılı olarak alınsın birey başına gelirden bir artış vardır. Yalnız gözlenen bu artış belirgin değildir.

1961 yılı esas alındığında, 1961-1964 arası birey başına gelirin ortalama artma hızı 0.0367 dir. 1960 yılı baz kabul edildiğinde ise, birey başına gelirin ortalama artma hızı 0.0221 e düşmektedir. Bu sürede gerçekleştirilmiş bu milli gelir artışının bir partinin oy miktarını, hiç olmazsa muhafazasına imkân verebileceği düşünülebilir. Biz böyle bir görüşün karşısındayız. Bu görüşümüzü de, seçmenin oyunu iktidar lehinde kullanabilmesi için çok daha yüksek gelir artışı beklediği şeklindeki kanımıza dayandırıyoruz. Birey başına

(6) Esas yıl olarak 1960 yılının alınması, Milli Birlik İdaresi zamanının da, seçmenlerce C. H. P. iktidarı süresi sayılması olasılığının varlığı nede-
nine bağlıdır.

gelir (1950 de 100 iken 1957 de 126.49 a çıkmıştır. Arada geçmiş 7 yıla bu son rakamda gözlenen artışın bölümü, 1950 den 1957 ye birey başına gelirden ortalama artış değerini verecektir. Bu değer 3.7857 dir. Aynı işlem 1961-1964 süresi için yapılırsa 3.7967 kıymetine, 1960-1964 devresi için yapılıncaya 2.2475 değerine ulaşılmaktadır (7).

Bu rakamlara göre 1950-1957 devresinde D.P. nin, 1961-1964 devresinde de C.H.P. nin gerçekleştirdikleri birey başına gelir artışı aşağı yukarı birbirine eşit olmuştur. Bu duruma paralel olarak da, 1950 seçimleri ile 1957 seçimleri arasında D.P. oylarında % 53.3 den % 47.3 e kadar, % 6 puanlık bir düşme meydana gelmiştir. C.H.P. oylarında, 1961 seçimlerinden 1965 seçimlerine ortaya çıkan gerileme, % 36.7 den % 28.7 ye olmak üzere % 8 dir. Görüldüğü gibi bu yönden D.P. ile C.H.P. arasında mevcut olan fark önemli değildir. 1960-1964 süresi esas alındığında ise ortaya çıkabilecek fark ters yönde olacaktır.

Bu bahisteki çözümlememizden çıkan iki sonuç vardır : Seçmenler, iktidarlar için kullandıkları oyları muhafaza etmek için, D.P. ve C.H.P. lerinin geçmişte gerçekleştirdiklerinden daha yüksek büyüme hızı beklemektedirler (8). İkinci olarak da, seçmenler, iktisadi düşünceler bir tarafa bırakıldığında, D.P. ye C.H.P. ne beslediklerinden belirgin ölçüde daha fazla sempati duymamışlardır. Hatta, 1960-1964 süresi C.H.P. iktidarına atfedilebilirse, C.H.P. ne seçmenlerin daha sempatik davrandıkları sonucu bile bir olasılık olarak düşünülebilir.

C.H.P. nin oylarında, 1961 milletvekili seçimlerine nazaran 1965 milletvekili seçimlerinde en fazla düşme görülen on il sırasıyla şunlardır : Amasya (100-46.92), Erzincan (100-51.69), Mardin (100-52.45), Kastamonu (100-55.17), Maraş (100-56.69), Bitlis (100-57.48), İsparta (100-58.10), Bilecik (100-58.93), Sinop (100-59.98), Çankırı (100-60.00). Bahis konusu oylarda, aynı sürede artış ya da en az düşüş gözlenen on il ise, sırasıyla şunlardır :

(7) Burada verilen birey başına gelirin artış hızları, üç ya da dört yıl süresinde elde olunan indeks artışına dayanılarak bulunmuşlardır. Bu rakamlar, her yılın artışı esas alınarak bulunan değerlerden (0.0367,-0.0221) tabii olarak farklıdır.

(8) Çalışmamızın bir hesap denemesi kısmında seçmenlerin bekledikleri büyüme hızının rakam olarak değeri hakkında bir hesaplama yoluna gidilmektedir.

Van (100-153.96), Bingöl (100-109.19), Hakkâri (100-105.56), Elazığ (100.103.32), Trabzon (100-90.98), Tunceli (100-88.61), Tokat (100-86.97), Ordu (100-86.30), Erzurum (100-82.73), Giresun (100-82.59).

Tablo 11 de köylü eline geçen fiyatların sabit değer olarak gösterdikleri değişme verilmektedir. Bu tablonun en önemli eksikliği süt konusunda veri bulunmayışıdır. Bu veriyi, kullandığımız kaynaklardan, seri bütünlüğünü korumaya imkân verecek şekilde, elde etmek olanağımız olmadı.

1 — Ürün Kompozisyonu Bakımından Durum

Tablo 11, özellikle seçimlerin yapıldığı 1961 yılı ve C.H.P. nin muhalefete geçmeden önceki son senesi olan 1964 yılı yönünden incelenirse, 1961 den 1964 e et hayvanları fiyatlarının ortalama sabit değerlerle, buğday ve arpa fiyatlarına oranla daha çok artış gösterdiği görülür. Yalnız fiyatların gelişme seyri arasında gözlenen bu farkın pek belirgin olmadığı sonucu da meydandadır.

Buna karşılık Tablo 12 ve Tablo 13 de yeralan illerdeki tarımsal ürün kompozisyonları arasındaki fark belirgindir. Tablo 12 de yeralan C.H.P. ne verdikleri oylarda en fazla düşme gözlenen, 10 ilde toplam üretime katkı olarak buğdayın ortalama payı % 21.73, arpanın ortalama payı % 5.90, et hayvanlarının ortalama payı % 15.71, sütün ortalama payı % 19.79 dur. Tablo 13 de bulunan, C.H.P. için kullandıkları oylarda artış ya da en az düşme gözlenen illerde ise, tarımsal ürün değeri içinde buğdayın ortalama payı % 10.75, arpanın ortalama payı % 2.59, et hayvanlarının ortalama payı % 23.19, sütün ortalama payı % 26.37 dir.

Bu rakamların incelenmesinin ifade ettiği gibi, fiyatlarının gelişimi daha uygun bir seyir göstermiş ürünleri daha geniş ölçüde üreten illerde zamanın iktidarında en geniş sorumluluğu taşıyan partiye tepki daha az şiddetli olmuştur. Oylarda düşüş şeklinde beliren tepkinin şiddeti, esas ürünlerinin fiyatları seyri o kadar uygun bulunmayan illerde daha fazla bulunmuştur. Yalnız tepki şiddetleri arasında ortaya çıkan bu fark, grupların fiyat gelişmeleri seyri arasında gözlenen farkın umdurduğundan daha fazla olmuştur.

2 — Ürün Değerinin Artışı Bakımından Durum

C.H.P. ne verilen oylarında en fazla düşüş ve en az düşüş (ya da artış) gözlenen il grupları arasında daha anlamlı bir fark ta-

tarımsal ürün değerlerinin karşılaştırılması ile elde edilebilmektedir. Tablo 14 de görüldüğü üzere oylarında en çok düşme görülen illerin tarımsal ürün değerleri 1963 yılında 100 kabul edildiğinde, 1964 yılında 99.55 olmuştur. Buna karşılık, oylarında en az düşme ya da artmaya rastlanan 10 ilin tarımsal ürün değerleri, 1963 yılı 100 kabul edildiğinde, 1964 de 115.16 olmuştur.

C.H.P. nin, iktidarın en önemli sorumlusu olduğu devirde (1964 yılı) gözlenen bir tarımsal ürün değeri düşüşü, bu partinin muhalefete geçmesiyle, az da olsa bir tarımsal üretim artışı durumuna dönüşmüştür. (Tablo 14 ün başında yeralan illerde 1965 deki tarımsal ürün değerinin, 1964 e göre indeks değeri 101.57 dir.) Böyle bir gelişimin olduğu illerde C.H.P. oylarında en büyük düşmenin gözlenmesi, bu makalede savunduğumuz görüşün mantığı yönünden çok normaldir. Aynı derecede ve aynı anlamda normal bir durum da C.H.P. ne verdikleri oylarda en az düşmeye ya da artışa rastlanan illerin bu bakımdan arzettikleri özelliğidir. Bu illerde, 1963 yılının 100 değerine nazaran, 1964 yılında tarımsal ürünler kıymeti 115.16 indeksine ulaşmış, 1965 yılında ise, 1964 ün 100 değerine göre 90.73 e düşmüştür.

Bu özellikler, tarımsal gelirin sözü edilen yıllarda göstermiş olduğu genel gelişme göz önüne alındığında daha çok aydınlık kazanırlar. Tablo 14 ün altında gösterilen verilere bakılarak tarımsal gelirin 1963 den 1964 e 102.6 indeks değeriyle, 1964 den 1965 e 98.6 indeks kıymetiyle değiştiği görülür. C.H.P. ne verdikleri oylarda en çok düşme görülen illerde, bu partinin iktidarı devresinde tarımsal ürün değeri (99.55), toplam olarak Türkiye değerinin (102.6) altında bulunmuş, bu partinin muhalefete düştüğü yılda aynı illerdeki tarımsal değer (101.57), Türkiye kıymetinin (98.6) üstüne çıkmıştır. C.H.P. için kullandıkları oylarda artmaya ya da en az düşmeye rastlanan illerde de durum aynı derecede anlamlıdır. C.H.P. nin iktidarda olduğu yılda, bu illerdeki tarımsal ürün değeri (115.16), Türkiye değerinden (102.6) yüksek, bu partinin muhalefete geçtiği yılda, aynı illerdeki tarımsal ürün kıymeti (90.73), Türkiye kıymetinden (98.6) düşüktür.

Böylece, illerin iktidar olarak kabul ettikleri partilere verdikleri oyların gelişimi ile, tarımsal ürünlerinin değerinin değişmesi arasında bir paralellik meydana çıkmaktadır. Seçmenlerin iktisadi refahlarındaki gelişme derecesine bağlı olarak, iktidara karşı oy miktarını azaltma şeklindeki tepkilerinin derecesi de farklı olmaktadır.

III

Bir Hesap Denemesi

Bu çalışmada son olarak, iktidar partilerinin zamanlarında gerçekleştirilen birey başına gelir artışı ile aldıkları oy oranları arasında rakam olarak ifade olunabilen bir ilişki kurma denemesine giriştik. Basit esaslara dayanan bu hesaplama D.P. iktidar devresini dayanak olarak kullandık. Çünkü, hiç olmazsa bir çok kişi tarafından D.P. iktisat dışı nedenlerle en çok sempati toplamış parti sayılıyordu.

D.P. nin topladığı oyların oranı, 1950 seçimlerinde % 53.3, 1954 seçimlerinde % 56.6, 1957 seçimlerinde % 47.3 tür. D.P. nin sağladığı oy oranının yalnızca birey başına gelir artışı ile belirlendiği varsayımını yaparsak, şöyle bir ilişki kurabiliriz : Bu partinin oy oranının % 47.3 olduğu 1957 yılında birey başına gelir 549 lira-
dır. D.P. 1950 yılında sağladığı % 53.3 oranını koruyabilmek için, 1957 yılında birey başına geliri hangi değere çıkarmalı, ne kadar büyüme hızı sağlamalıydı?

Bu esasa dayanılarak yapılan hesaplama 1957 birey başına gelir değerinin 619 lira ve 1950-1957 devresi birey başına gelirden yıllık artış hızının 0.052 olması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Yani, oy vermede tek sebebin iktisadi olduğu şeklindeki varsayımımızın varlığı halinde bir iktidar partisi iktidarı süresince oy oranını koruyabilmek için sabit fiyatlarla birey başına gelirden yıllık 0.052 artış sağlamalıdır.

1950-1953 yıllarında gerçekleştirilen birey başına gelir artışı yıllık ortalama olarak 0.0857 dir. 1954 Mayıs seçimlerinde ise, D.P. nin oy oranı % 56.6 ya çıkmıştır. Böylece, 0.052 nin üstündeki 0.0337 yıllık artışa karşılık, oy oranında 0.033 lük bir artış gözlenmiştir. Yani, birey başına gelirden 0.052 nin üstünde kalan yıllık % 1 lik artış, oy oranında da % 1 lik artış gerçekleştirmiştir.

Bu bahiste söylenenler toplanırsa, bir iktidar partisinin oy oranını korumak için sabit fiyatlarla birey başına gelirden % 5 civarında artırmak zorunda olduğu, bu oranın üstünde gerçekleştirdiği her bir puana karşılık oy oranında da bir puan artış sağladığı sonucuna ulaşılır. Bu sonuca da dayanılarak, Türk seçmenin iktidardan iktisadi alanda beklediğinin oldukça yüksek bulunduğu kanısına ulaşılabilir.

Türk seçmenin iktidardan iktisadi alanda beklediğinin oldukça yüksek olduğu sonucunu yorumlarken, gelir dağılımının durumunu da önemle göz önünde bulundurmak gerekir. Çok mümkün ve muhtemeldir ki, oy veren geniş kütlenin gelir durumunda **etki yaratabilecek bir gelir artışı ancak önemli ölçüde gerçekleştirilebilen bir gelir artışıdır.** Ancak büyük ölçüde gelir artışı sağlanabildiğinde, bu artıştan bir kısmı geniş kütleye intikal edebilmektedir. Düşük gelir artışları azınlık olan zenginlerin elinde kalmakta, geniş kütlenin gelirinde hissedilir bir etki yaratamamaktadır.

IV

SONUÇ

Milletvekili seçimleri üzerinde yaptığımız bu çalışmaya dayanarak aşağıdaki sonuçlara ulaştığımızı ifade edebiliriz :

1 — Oy vermede meydana çıkan değişmeler genellikle bütün Türkiyeyi kapsar şekilde olmaktadır.

2 — Seçmenin oy verme eğiliminde iktisadi düşüncelerin birinci derecede, çok ve en önemli ölçüde pay taşıdığını gösteren özellikler, bulgular ağır basmaktadırlar.

3 — İktisadi motifin kaydedilen bu önemi ile ilgili olarak tarımsal üretimleri içinde tahıl (buğday, arpa) üretiminin katkısının yüksek bulunduğu iller iktidarlara karşı daha haşın davranmaktadırlar.

4 — İktidarlar aldıkları oylarını dönem sonunda da koruyabilmek için önemli ölçüde iktisadi büyüme sağlamak zorundadırlar.

5 — Bu son husus, gelir dağılımındaki gayri-adil durum dolayısıyla, gerçekleştirilen gelir artışının küçük bir kısmının geniş halk kitlelerine intikal edebilmesinden ileri geliyor olabilir.

E K

TABLÖLAR

TABLO A

Sabit Fiyatlarla Nüfus Başına Milli Gelir

Yıllar	Nüfus başına Milli Gelir	Nüfus başına Milli Gelir Endeksi 1950 = 100	Nüfus Başına Milli Gelir En deksi 1953 = 100	Nüfus Başına Milli Gelir Zincirleme Endeksi
1950	434	100	—	100
1951	485	111.75	—	111.75
1952	513	118.20	—	105.77
1953	555	127.88	100	108.18
1954	489	112.67	88.10	88.10
1955	513	118.20	92.43	104.90
1956	532	122.58	95.85	103.70
1957	549	126.49	98.91	103.19

Yıllar	Nüfus Başına Milli Gelir	Nüfus Başına Milli Gelir Endeksi 1960 = 100	Nüfus Başına Milli Gelir Endeksi 1961 = 100	Nüfus Başına Milli Gelir Zincirleme Endeksi
1960	601	100	—	100
1961	588	97.84	100	97.84
1962	610	101.50	103.74	103.74
1963	642	106.82	109.18	105.25
1964	655	108.99	111.39	102.02
1965	666	110.82	113.27	101.68

Not : 1962 yılından sonra 1961 fiyatlarıyla verilen veriler, serideki tamamlığı ve karşılaştırabilme olanağını sağlayabilmek için, 1938 fiyatlarına dönüştürülmüşlerdir.

Kaynak : DİE. yayınları, Türkiye Milli Geliri 1948 - 1967, sh. 12.

TABLO 1

1954 Seçimlerinde zamanın iktidarına vermiş oldukları oylarda 1950 Seçimlerinde oylara nazaran EN FAZLA ARTIŞ gözlenen illerde başlıca tarımsal üretim değerlerinin toplam üretimi için 1952 ve 1953 yılları için.

	Buğday	Arpa	Ethayv.	Süt	Tütün	Fındık	Pamuk	Zeytin	Üzüm	İncir	Pancar
1 — Sinop	17.23	6.40	16.84	19.90	5.70	—	—	—	—	—	—
1953	19.49	7.33	14.28	15.66	8.33	—	—	—	—	—	—
2 — Bitlis	7.12	1.20	32.66	39.75	2.56	—	—	—	—	—	—
1952	10.80	2.99	23.33	25.99	1.08	—	—	—	—	—	—
1953	26.82	5.26	19.54	35.86	—	—	—	—	—	—	—
3 — Van	28.19	5.38	18.30	30.38	—	—	—	—	—	—	—
1952	—	—	13.03	29.87	10.86	16.88	—	—	—	—	—
1953	—	—	15.10	33.48	13.48	6.09	—	—	—	—	—
4 — Trabzon	21.91	3.35	6.80	12.35	—	—	27.16	—	—	—	—
1952	24.83	4.23	7.88	14.39	—	—	12.62	—	—	—	—
1953	12.60	3.54	36.51	31.78	—	—	—	—	—	—	—
5 — Hatay	19.50	3.10	29.34	32.26	—	—	—	—	—	—	—
1952	27.59	11.86	17.51	19.40	—	—	—	—	—	—	—
1953	25.93	9.19	20.55	17.26	—	—	—	—	—	—	8.86
6 — Siirt	24.70	4.37	20.17	35.76	—	—	—	—	—	—	6.35
1952	22.62	4.19	20.56	38.18	—	—	—	—	—	—	—
1953	2.63	—	8.28	6.17	—	—	—	—	—	—	—
7 — Amasya	5.38	—	11.10	14.40	—	—	47.24	9.02	7.86	—	—
1952	34.05	9.65	11.91	15.07	—	—	37.49	6.32	8.18	—	—
1953	34.09	11.15	13.50	14.80	—	—	—	—	3.20	—	—
8 — Erzincan	365.39	93.19	357.19	482.71	—	—	—	—	3.98	—	—
1952	18.27	4.66	17.86	24.14	—	—	—	—	—	—	—
1953	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 — Aydın	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 — Malatya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toplam	365.39	93.19	357.19	482.71	—	—	—	—	—	—	—
Ortalama	18.27	4.66	17.86	24.14	—	—	—	—	—	—	—

Kaynak : TC. Ziraat Bankası yayınları, Türkiye Ziraat İstihsal Kıymeti 1952 ve 1953, sh. 4.

TABLO 2

1954 seçimlerinde zamanın iktidarına vermiş oldukları oylarda 1950 seçimlerindeki oylarına nazaran DÜŞME ya da EN AZ ARTIŞ gözlenen illerde başlıca tarımsal üretim değerlerinin toplam değeri içindeki payı. 1952 ve 1953 yılları için.

		Üzüm										Çay				
		Buğday	Arpa	Et hay.	Süt	Tütün	İncir	Pancar	Pamuk	Zeytin	Naranciye					
1 — Muş	1952	43.43	6.35	13.23	11.05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	32.41	4.18	22.28	18.02	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 — Çankırı	1952	32.54	14.98	14.51	16.04	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	37.91	13.92	13.00	12.23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 — Tokat	1952	26.38	8.74	11.85	11.32	5.13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	31.80	7.17	9.60	7.70	3.04	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4 — Kütahya	1952	33.29	13.61	1.68	10.54	—	4.05	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	34.39	12.11	13.55	6.38	—	2.52	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 — Konya	1952	37.92	11.74	10.02	13.65	—	—	5.73	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	42.61	12.06	9.67	12.87	—	—	2.88	—	—	—	—	—	—	—	—
6 — İçel	1952	9.22	—	7.48	4.78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.51
	1953	10.29	—	9.35	5.57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.61
7 — Çorum	1952	37.71	12.02	13.80	15.28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	37.08	11.59	14.63	13.38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 — Kırşehir	1952	36.06	7.98	14.59	16.33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	39.29	11.34	12.80	12.55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 — Çanakkale	1952	14.17	—	18.72	31.09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.22
	1953	11.95	—	21.48	31.07	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.25
10 — Kayseri	1952	19.59	6.21	15.62	20.03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1953	15.53	11.09	12.39	14.07	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toplam		583.57	165.09	260.25	283.95											
Ortalama		29.18	8.25	13.01	14.20											

Kaynak : TC. Ziraat Bankası yayınları, Türkiye Zirai İstihsal Kıymeti 1952, 1953 sh. 4.

TABLO 3

Köylü Eline Geçen Fiyatlar (Cari Fiyatlar)

Maddeler	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Buğday	28.25	27.78	28.86	29.92	31.95	33.16	35.09	44.67
Arpa	17.96	17.75	18.95	21.67	25.45	26.23	29.60	37.63
Çavdar	19.87	20.02	20.59	22.17	24.92	26.24	28.03	34.99
Mısır	20.18	19.85	20.69	22.71	25.65	26.80	30.69	42.42
Darı	19.45	17.40	19.10	20.24	22.56	23.69	28.24	37.28
Pirinç	109.52	104.33	107.01	101.90	95.56	103.26	181.89	211.91
Nohut	31.53	30.57	34.68	42.06	50.50	54.42	63.17	86.45
Fasülye	34.94	34.18	36.63	42.81	66.43	67.02	77.46	167.24
Fiğ	22.33	17.71	25.96	23.16	27.58	26.85	32.24	46.23
Patates	19.80	19.83	23.73	27.04	29.75	32.30	44.67	61.10
Pamuk	212.23	332.28	284.48	211.28	264.59	283.84	315.15	388.41
Soğan	15.25	22.32	26.96	22.02	23.48	25.15	44.62	54.71
Üzün.	65.95	77.23	62.64	56.58	61.95	80.24	92.44	111.29
Karpuz	20.00	22.22	24.55	21.20	27.59	54.00	43.66	51.35
Fındık	101.97	106.19	93.32	111.49	124.26	160.13	151.13	175.05
Zeytin	131.25	128.43	146.31	169.11	182.42	249.33	281.17	366.42
Yapağı	232.26	323.95	222.49	250.75	320.28	415.95	462.19	669.26
Süt	43.00	41.00	44.00	48.00	51.77	56.57	60.62	65.53
Tütün	345.00	333.00	310.00	337.00	382.00	426.00	445.00	418.00
Seker Pancarı	6.05	6.05	6.05	6.05	6.05	7.85	9.35	11.25
Çeki Öküzü (TL)	240.00	181.00	207.00	244.00	260.00	273.00	311.68	376.58
İnek (TL)	47.05	60.61	73.20	79.14	82.70	87.37	97.23	130.48
Dana, Düve (TL)	64.00	70.00	82.00	91.00	99.72	105.52	123.92	144.82
Manda (TL)	314.00	260.00	289.00	334.00	358.99	374.06	416.28	499.66
Kovun (TL)	32.00	32.00	38.00	45.00	48.40	51.74	62.14	75.51
Kılkeçi (TL)	23.00	24.00	28.00	31.00	33.80	35.64	42.04	50.36

Kaynak : Bu tablonun hazırlanışında kullanılan kaynaklar Tablo 4 ün arkasında verilmektedir.

TABLO 4

Köylü Eline Geçen Fiyatların Konjktür Dairesi Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksine oranlanması sonucu elde edilen serilerin 1950 ve 1953 e göre indeksleri

Maddeler	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1953	1954	1955	1956	1957
Buğday	100	92.16	94.88	96.32	92.96	89.76	81.12	87.36	100	96.51	93.18	84.21	90.69
Arpa	100	92.69	97.98	109.82	116.62	111.58	107.80	115.86	100	106.19	101.60	98.16	105.50
Çavdar	100	94.53	96.35	101.59	103.18	100.91	92.25	97.26	100	101.56	99.32	90.80	95.73
Mısır	100	92.15	95.29	102.24	104.70	101.56	99.55	116.14	100	102.41	99.34	97.36	113.59
Darı	100	83.72	91.39	94.65	95.34	93.02	94.88	105.81	100	100.73	98.28	100.24	111.79
Pirinç	100	89.31	90.83	84.60	71.81	72.10	108.62	106.89	100	84.87	85.21	128.39	126.34
Nohut	100	90.96	102.29	121.37	131.85	131.56	131.13	151.50	100	108.62	108.39	108.03	124.82
Fasülye	100	91.72	97.41	111.38	156.53	146.70	144.89	264.42	100	140.53	131.70	130.08	237.39
Fiğ	100	74.29	108.09	94.12	101.61	91.90	94.33	114.37	100	107.95	97.63	100.21	121.50
Patates	100	93.83	111.41	124.20	123.51	124.65	147.48	170.31	100	99.44	100.36	118.75	137.13
Soğan	100	137.38	164.39	131.45	126.70	126.11	191.39	198.21	100	96.38	95.93	145.59	150.79
Üzüm	100	109.80	88.27	77.99	77.31	93.00	91.63	93.21	100	99.12	119.24	117.47	119.50
Karpuz	100	104.07	114.25	96.38	113.57	206.56	142.76	141.85	100	117.84	214.31	148.12	147.18
Fındık	100	97.74	85.18	99.51	100.39	120.18	97.02	94.89	100	100.89	120.77	97.50	95.36
Zeytin	100	91.76	103.68	117.18	114.43	145.29	140.16	154.28	100	97.64	123.98	119.60	131.65
Yapağı	100	130.79	89.08	98.18	113.52	136.97	130.16	159.22	100	115.62	139.50	132.57	162.17
Süt	100	89.37	95.16	101.47	99.05	100.63	92.21	84.22	100	97.61	99.17	90.88	83.00
Tütün	100	90.51	83.56	88.83	91.16	94.44	84.36	66.95	100	102.62	106.31	94.96	75.36
Şeker Pan.	100	93.98	93.23	90.97	82.70	99.24	101.50	103.00	100	90.90	109.09	111.57	113.22
Pamuk	100	146.81	124.66	90.54	102.64	102.27	97.12	101.12	100	115.62	139.50	132.57	162.17
Öküz	100	70.72	80.21	92.46	89.19	87.11	84.94	86.70	100	96.46	94.21	91.86	93.77
İnek	100	120.80	144.69	152.97	144.71	142.02	135.17	153.24	100	94.60	92.84	88.36	100.17
Dana, Düve	100	102.56	119.16	129.31	128.28	126.09	126.65	125.07	100	99.20	97.50	97.94	96.72
Manda	100	77.64	85.59	96.73	94.12	91.10	86.71	87.92	100	97.30	94.17	89.64	90.89
Koyun	100	93.77	110.44	127.89	124.52	123.65	127.02	130.38	100	97.36	96.68	99.31	101.94
Kılkeçi	100	97.85	113.22	122.58	120.99	118.51	119.56	120.98	100	98.70	96.68	97.53	98.69

Fiyatların Alındığı Kaynaklar

<u>Ürünler</u>	<u>Alındığı Kaynak</u>
Buğday	İstatistik Umum Md. yay., Zirai Bünye ve İstihsal 1946-53, 1954-58, sh. 6
Arpa	»
Çavdar	»
Mısır	»
Darı	»
Pirinç	»
Nohut	»
Fasülye	»
Fiğ	»
Patates	»
Pamuk	»
Soğan	»
Öküz	»
Dana, Düve	»
Manda	»
Koyun	»
Kılkeçi	»
İnek	DİE. 1959 İstatistik Yıllığı, sh. 364, (İstanbul-Kars ortalaması)
Üzüm	aynı eser sh. 362, (İzmir-Manisa ortalaması)
Karpuz	» sh. 367, (Ankara perakende fiyatlar)
Fındık	» sh. 361, (Giresun, İstanbul, Ordu, Trabzon ortalaması)
Zeytin	» sh. 367, (Ankara perakende fiyatlar)
Yapağı	» sh. 363, (Ankara, İstanbul, Konya ortalaması)
Tütün	» sh. 365, (ihracat fiyatı)
Süt	1950, 1951, 1952 ve 1953 yıllarıninkiler İst. Umum Md. nün Zirai Bünye ve İstihsal (1946-53) adlı yayınının 6. sh. dan alınmıştır. 1954, 1955, 1956 yıllarındaki süt fiyatlarına, T.C. Ziraat Bankasının, Türkiye Tarımsal Üretim değeri, 1952-1956 yayını-

na ve D.İ.E. nin Zirai Bünye ve İstihsal yayınlarına dayanılarak, ulaşılmıştır. Toplam olarak Türkiye için 1952-1956 süt üretim değerleri bahis konusu Ziraat Bankası yayınından alınmışlardır. Süt üretim miktarları D.İ.E. nin Zirai Bünye ve İstihsal (1946-1953, 1954-1958 sh. 13) yayınlarından bulunmuşlardır. (yalnız 1953 için rakamlara yirmi ile ait verilere dayanılarak ulaşılmıştır.) Böylece bulunan her yıla ait değer ve miktarlar birbirlerine oranlanarak rakamlar bulunmuştur. Bu rakamların yıllar boyunca gösterdikleri değişme 1953 süt fiyatına uygulanarak ilerki yıllardaki süt fiyatları elde olunmuşlardır.

1957 nin fiyatı ise, 1954-56 yıl fiyatlarının artış oranları ortalaması alınıp 1956 fiyatına uygulanmak suretiyle bulunmuştur.

Şeker pancarı TC. Şeker Şirketi A.O. dan alınmıştır.

TABLO 5

Tablo 1 ve Tablo 2 de yer alan illerde tarımsal üretim değerinin 1952 den 1953 yılına değişmesi

İller	1952	1953	İller	1952	1953
1 — Sinop	100	93.99	1 — Muş	100	70.17
2 — Bitlis	100	174.30	2 — Çankırı	100	119.67
3 — Van	100	122.42	3 — Tokat	100	120.89
4 — Trabzon	100	156.62	4 — Kütahya	100	125.94
5 — Hatay	100	96.00	5 — Konya	100	119.42
6 — Siirt	100	99.86	6 — İçel	100	93.00
7 — Amasya	100	147.91	7 — Çorum	100	112.81
8 — Erzincan	100	115.85	8 — Kırşehir	100	132.79
9 — Aydın	100	83.53	9 — Çanakkale	100	109.35
10 — Malatya	100	100.24	10 — Kayseri	100	137.02
Ortalama		119.07	Ortalama		114.11

Kaynak : T. C. Z. B. yayınları, Türkiye Zirai İstihsal Kıymeti 1952, 1953 sh. 4.

Tarımsal Gelirin Zincirleme İndeksi (cari üretim amilleri fiyatları ile)

1950	1951	1952	1953
100	124.4	111.3	116.8

Kaynak : DİE, Türkiye Milli Geliri 1948-1967, sh. 4.

TABLO 6

1957 seçimlerinde zamanın iktidarına vermiş oldukları oylarda 1954 seçimlerindeki oylarına nazaran EN ÇOK DÜŞME gözlenen illerde başlıca tarımsal üretim değerlerinin toplam üretim değerleri içindeki payı. 1954-1956 yılları için.

İller	Yıllar	Buğday	Arpa	Et hay.	Süt	Tütün	Üzüm	Pancar	Pamuk	Zeytin	Fındık
1 — Erzincan	1954	19.61	3.00	24.37	37.47	—	—	—	—	—	—
	1955	22.87	5.06	18.36	41.90	—	—	—	—	—	—
	1956	19.09	4.57	16.64	37.28	—	—	—	—	—	—
2 — Burdur	1954	25.10	10.85	15.51	8.40	—	—	—	—	—	—
	1955	22.29	9.01	14.98	10.63	—	—	—	—	—	—
	1956	27.11	10.94	12.62	9.50	—	—	—	—	—	—
3 — Van	1954	26.74	4.31	18.64	27.69	—	—	—	—	—	—
	1955	27.39	4.47	16.18	25.38	—	—	—	—	—	—
	1956	24.98	3.46	20.44	29.46	—	—	—	—	—	—
4 — Çankırı	1954	20.31	14.47	19.16	15.36	—	—	—	—	—	—
	1955	25.63	16.94	15.80	15.10	—	—	—	—	—	—
	1956	20.74	14.84	18.38	15.46	—	—	—	—	—	—
5 — Trabzon	1954	—	—	16.02	21.89	12.58	—	—	—	—	22.17
	1955	—	—	16.93	29.83	11.38	—	—	—	—	12.91
	1956	—	—	12.31	26.58	9.12	—	—	—	—	18.24
6 — Ağrı	1954	30.66	11.27	27.49	18.57	—	—	—	—	—	—
	1955	26.85	8.42	22.64	29.21	—	—	—	—	—	—
	1956	18.87	7.85	29.50	26.59	—	—	—	—	—	—
7 — İsparta	1954	7.31	8.33	21.54	26.72	—	—	—	—	—	—
	1955	10.20	6.57	21.71	30.72	—	—	—	—	—	—
	1956	9.62	7.07	21.06	27.52	—	—	—	—	—	—
8 — Maraş	1954	24.94	—	7.91	10.10	—	12.20	—	5.39	—	—
	1955	34.41	—	5.96	8.24	—	9.40	—	11.56	—	—
	1956	18.48	—	8.67	10.38	—	10.70	—	13.48	—	—
9 — Kayseri	1954	7.91	4.09	16.41	14.89	—	18.82	—	—	—	—
	1955	15.78	6.01	14.15	16.64	—	15.37	—	—	—	—
	1956	12.97	4.34	13.71	15.29	—	12.29	—	—	—	—
10 — Sivas	1954	25.07	5.50	24.74	29.08	—	—	—	—	—	—
	1955	25.21	6.33	22.68	30.62	—	—	—	—	—	—
	1956	21.46	5.42	24.21	33.45	—	—	—	—	—	—
Toplam		571.60	183.12	538.72	679.95						
Ortalama		19.05	6.10	17.96	22.67						

Kaynak: T.C. Ziraat Bankası yayınları, Türkiye Tarımsal Üretim Değerleri Ortalaması 1952-1956 sh. 20-33.

TABLO 7

1957 seçimlerinde zamanın iktidarına vermiş oldukları oylarda 1954 seçimlerindeki oylarına nazaran ARTIŞ ya da EN AZ DÜŞÜŞ gözlenen illerde başlıca tarımsal üretim değerlerinin toplam üretim değerleri içindeki payı. 1954-1956 yılları için.

İller	Yıllar	Buğday	Arpa	Et hay.	Süt	Tütün	Üzüm İncir	Pamuk	Zeytin
1 — Muş	1954	48.54	3.05	15.27	9.85	—	—	—	—
	1955	43.54	2.35	18.24	18.74	—	—	—	—
	1956	34.13	0.85	19.31	22.21	—	—	—	—
2 — Bingöl	1954	4.52	—	44.72	36.45	—	—	—	—
	1955	11.59	—	35.29	40.66	—	—	—	—
	1956	7.14	—	43.89	35.70	—	—	—	—
3 — Aydın	1954	4.98	—	10.12	8.39	—	5.56	41.79	13.08
	1955	4.99	—	9.98	10.68	—	5.10	47.10	3.91
	1956	4.03	—	10.81	11.38	—	4.17	39.36	13.93
4 — Sinop	1954	18.04	7.46	14.71	9.45	—	—	—	—
	1955	15.88	7.14	16.42	11.53	—	—	—	—
	1956	14.98	8.39	13.62	12.94	—	—	—	—
5 — Bursa	1954	12.58	—	15.10	13.09	4.09	7.43	—	11.25
	1955	12.18	—	14.80	17.88	7.01	7.34	—	2.42
	1956	7.88	—	9.42	12.12	4.72	6.06	—	16.98
6 — Gümüşhane	1954	19.29	11.53	21.05	13.24	—	—	—	—
	1955	14.45	10.29	25.20	21.70	—	—	—	—
	1956	16.58	12.10	22.28	21.63	—	—	—	—
7 — Bitlis	1954	12.91	—	31.67	29.07	—	—	—	—
	1955	14.09	—	28.13	35.51	—	—	—	—
	1956	14.28	—	30.67	37.15	—	—	—	—
8 — Çanakkale	1954	13.81	—	21.33	22.13	—	—	—	9.82
	1955	9.95	—	20.94	28.36	—	—	—	4.76
	1956	9.73	—	22.33	26.23	—	—	—	8.54
9 — Muğla	1954	6.98	—	15.22	13.32	22.24	—	—	14.37
	1955	7.26	—	13.66	14.69	23.45	—	—	2.56
	1956	7.07	—	11.42	11.57	18.37	—	—	13.15
10 — Kars	1954	13.31	13.70	29.79	30.75	—	—	—	—
	1955	8.89	7.93	25.27	45.71	—	—	—	—
	1956	13.71	8.45	20.93	43.45	—	—	—	—
Toplam		427.31	93.24	631.59	665.58				
Ortalama		14.24	3.11	21.05	22.18				

Kaynak : TC. Ziraat Bankası yayınları, Türkiye Tarımsal Üretim Değerleri Ortalaması 1952-1956 sh. 20-33

TABLO 8

Tablo 6 ve Tablo 7 de yer alan İllerde tarımsal üretim değerlerinin 1953 den 1956 yılına değişmesi

İller	Zincirleme İndeks				İndeks	
	1953	1954	1955	1956	1953	1956
1 — Erzincan	100	90.47	139.13	122.91	100	154.72
2 — Burdur	100	89.03	116.31	135.92	100	140.76
3 — Van	100	104.41	121.60	86.54	100	109.88
4 — Çankırı	100	74.31	136.94	111.26	100	113.23
5 — Trabzon	100	77.33	120.96	126.07	100	117.93
6 — Ağrı	100	88.08	137.26	81.00	100	97.94
7 — İsparta	100	87.75	124.96	128.40	100	140.81
8 — Maraş	100	79.80	170.13	89.11	100	120.98
9 — Kayseri	100	73.69	131.13	118.95	100	114.94
10 — Sivas	100	76.49	138.36	107.45	100	113.71
ORTALAMA		84.17	133.68	110.76		122.49

İller	Zincirleme İndeks				İndeks	
	1953	1954	1955	1956	1953	1956
1 — Muş	100	147.57	99.68	99.49	100	146.36
2 — Bingöl	100	77.38	133.48	111.14	100	114.82
3 — Aydın	100	135.61	118.45	122.30	100	196.48
4 — Sinop	100	118.39	117.20	117.79	100	163.45
5 — Bursa	100	110.94	111.67	159.12	100	197.15
6 — Gümüşhane	100	96.03	89.36	161.10	100	138.26
7 — Bitlis	100	84.62	134.04	105.03	100	119.14
8 — Çanakkale	100	116.26	118.01	121.69	100	166.96
9 — Muğla	100	130.03	95.30	130.52	100	161.75
10 — Kars	100	128.70	116.88	133.93	100	162.46
ORTALAMA		114.55	113.41	126.21		156.68

Kaynak : T.C. Ziraat Bankası yayınları, Türkiye Tarımsal Üretim Değerleri Ortalaması 1952 - 1956 sh. 15 - 33.

Tarımsal Gelirin Zincirleme İndeksi (Cari Üretim amilleri fiyatları ile)

1953	1954	1955	1956	1957
100	81.9	128.9	119.1	132.0

Kaynak : DİE Türkiye Milli Geliri 1938, 1948 - 1967, sh. 5.

TABLO 9

Özellikle sınır değiştirmelerinden etkilenmeleri nedeniyle Tablo 6 ve Tablo 7 ye konulmayan illerde üretim değerlerinin 1953 den 1956 yılına değişimleri

İller	Zincirleme İndeks				İndeks	
	1953	1954	1955	1956	1953	1956
Kocaeli	100	105.20	55.43	125.46	100	73.17
Malatya	100	79.04	102.11	87.64	100	70.73
Niğde	100	74.15	136.92	98.37	100	99.87
Ortalama	100	86.13	98.15	103.82	100	81.25
İzmir	100	104.96	115.81	134.26	100	163.21
Manisa	100	100.73	129.37	115.63	100	150.69
Ortalama	100	102.84	122.59	124.94	100	156.95

Kaynak : T.C. Ziraat Bankası yayınları, Türkiye Tarımsal Üretim Değerleri Ortalaması (1952 - 1956), sh. 15 - 39.

TABLO 10

Tablo 6 ve Tablo 7 de yer alan illerde 1955 den 1960 a nüfus artışının İndeksi

Oyları en çok düşenler			Oyları artan veya en az düşenler		
İller	1955	1960	İller	1955	1960
1 — Erzincan	100	113	1 — Muş	100	122
2 — Burdur	100	114	2 — Bingöl	100	116
3 — Van	100	120	3 — Aydın	100	112
4 — Çankırı	100	106	4 — Sinop	100	104
5 — Trabzon	100	115	5 — Bursa	100	116
6 — Ağrı	100	118	6 — Gümüşane	100	115
7 — İsparta	100	114	7 — Bitlis	100	115
8 — Maraş	100	116	8 — Çanakkale	100	108
9 — Kayseri	100	113	9 — Muğla	100	112
10 — Sivas	100	113	10 — Kars	100	111
Ortalama	100	114.2	Ortalama	100	113.1

Kaynak : D.İ.E. 1955 ve 1960 Genel Nüfus Sayımı İstatistikleri.

TABLO 11

Köylü eline geçen fiyatların Konjonktür Dairesi Toptan Eşya Fiyatları İndeksine oranlanması sonucu elde edilen serilerin 1961 e göre indeks değerleri

Maddeler	Zincirleme İndeks							İndeks		
	1961	1962	1963	1964	1965	1961	1962		1963	1964
Buğday	100	107.27	95.58	99.90	96.76	100	107.27	102.53	102.43	99.11
Arpa	100	104.27	95.59	100.41	101.97	100	104.27	99.67	100.09	102.06
Çavdar	100	106.89	97.85	99.42	97.56	100	106.89	104.59	103.99	101.47
Mısır	100	106.38	102.29	96.56	92.99	100	106.38	108.82	105.08	97.72
Darı	100	102.26	100.13	102.34	97.88	100	102.26	102.39	104.79	102.57
Pirinç	100	92.27	80.61	91.67	162.20	100	92.27	74.38	68.18	110.59
Nohut	100	105.15	114.36	105.95	87.04	100	105.15	120.26	127.43	110.93
Fasülye	100	101.99	126.53	102.50	85.00	100	101.99	129.06	132.29	112.45
Fiğ	100	110.40	88.71	98.95	105.68	100	110.40	97.95	96.93	102.44
Patates	100	108.03	107.15	92.12	80.31	100	108.03	115.76	106.64	85.65
Pamuk	100	96.01	97.91	98.52	90.65	100	96.01	94.01	92.62	83.96
Soğan	100	121.33	114.71	68.35	109.19	100	121.33	139.19	95.14	103.89
Üzüm	100	85.28	113.50	111.43	90.69	100	85.28	96.79	107.86	97.82
Karpuz	100	123.60	112.43	85.97	113.32	100	123.60	138.97	119.48	135.40
Fındık	100	106.16	96.59	72.65	98.74	100	106.16	102.54	74.51	73.57
Zeytin	100	96.64	102.04	110.49	94.46	100	96.64	98.63	108.98	102.95
Yapağı										
Süt	100	101.95	137.39	105.80	77.74	100	101.95	140.08	148.22	115.23
Tütün	100	96.87	97.00	124.22	91.77	100	96.87	93.97	116.74	107.14
Şeker Pancarı	100	93.57	103.57	109.81	99.33	100	93.57	96.91	106.43	105.72
Çeki öküzü	100	76.82	115.56	112.84	96.03	100	76.82	88.78	100.18	96.21
İnek	100	91.04	102.98	111.83	99.69	100	91.04	93.77	104.86	104.54
Dana, Düve	100	92.15	100.34	107.00	99.70	100	92.15	92.47	98.95	98.65
Manda (çeki)	100	97.71	106.97	110.26	98.77	100	97.71	104.53	115.27	113.85
Koyun	100	99.16	105.96	108.51	102.69	100	99.16	105.08	114.03	117.10
Kılkeçi	100					100				

Kaynak : Bu tablonun hazırlanmasında kullanılan kaynaklar, Tablo 3 ve Tablo 4 ün dayandıkları kaynaklardır.

TABLO 12

1965 Milletvekili seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisine vermiş oldukları oylarda, 1961 milletvekili seçimle-
rindeki oylarına nazaran EN ÇOK DÜŞME gözlünen illerde başlıca tarımsal üretim değerlerinin toplam üretim de-
ğerleri içindeki payı. 1963-1965 yılları için.

İller	Yıllar	Buğday	Arpa	Et hayv.	Süt	Tütün	Uzüm			
							İncir	Pamuk	Zeytin	Fındık
1 — Amasya	1963	24.83	8.33	11.14	21.62	—	12.10	—	—	—
	1964	24.42	7.50	12.62	20.10	—	13.52	—	—	—
	1965	24.20	6.95	13.35	24.05	—	11.61	—	—	—
2 — Erzincan	1963	31.56	4.42	19.70	20.31	—	—	—	—	—
	1964	29.61	5.28	18.60	21.42	—	—	—	—	—
	1965	32.39	5.81	17.34	20.11	—	—	—	—	—
3 — Mardin	1963	36.00	8.39	12.51	12.22	—	—	—	—	—
	1964	15.14	3.40	13.46	16.67	—	—	—	—	—
	1965	20.49	6.57	13.19	15.07	—	—	—	—	—
4 — Kastamonu	1963	18.74	6.68	15.99	21.36	—	11.58	—	—	—
	1964	18.31	5.69	16.40	20.87	—	2.86	—	—	—
	1965	15.40	4.85	19.87	23.52	—	1.86	—	—	—
5 — Maraş	1963	27.44	6.14	10.35	13.44	—	—	—	—	—
	1964	22.70	3.87	8.96	11.73	—	—	—	—	—
	1965	19.86	5.63	10.59	14.93	—	—	—	—	—
6 — Bitlis	1963	19.92	—	24.70	38.98	—	—	—	—	—
	1964	18.41	—	28.81	34.79	—	—	—	—	—
	1965	18.09	—	29.36	35.68	—	—	—	—	—
7 — İsparta	1963	15.92	7.95	15.32	21.38	—	—	—	—	—
	1964	14.89	7.37	17.86	23.91	—	—	—	—	—
	1965	14.14	7.38	20.13	23.38	—	—	—	—	—
8 — Bilecik	1963	29.07	6.38	10.87	13.31	—	—	—	—	—
	1964	24.05	4.66	13.31	16.18	—	—	—	—	—
	1965	24.32	5.08	14.70	16.36	—	—	—	—	—
9 — Sinop	1963	19.92	7.32	9.54	10.65	11.49	—	—	—	—
	1964	18.42	6.34	10.14	9.30	9.46	—	—	—	—
	1965	16.84	5.06	13.22	11.21	6.38	—	—	—	—
10 — Çankırı	1963	20.85	10.89	14.35	20.75	—	—	—	—	—
	1964	18.96	9.82	17.81	20.31	—	—	—	—	—
	1965	17.10	9.18	16.96	19.96	—	—	—	—	—
Toplam		651.99	176.94	471.15	593.57					
Ortalama		21.73	5.90	15.71	19.79					

Kaynak : T. C. Z. B. yayınları Türkiye Tarımsal Üretim Değeri 1963, 1964, 1965 sh. 6.

TABLO 13

1965 Milletvekili seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'ne vermiş oldukları oylarda, 1961 milletvekili seçimle-
rindeki oylarına nazaran ARTIŞ YA DA EN AZ DÜŞÜŞ gözlenen illerde başlıca tarımsal üretim değerlerinin toplam
üretim değerleri içindeki payı. 1963 - 1965 yılları için.

İller	Yıllar	Buğday	Arpa	Et hayv.	Süt	Tütün	Fındık Fıstık	Üzüm İncir
1 — Van	1963	18.37	1.85	28.80	37.05	—	—	—
	1964	16.22	3.03	38.53	31.50	—	—	—
	1965	17.68	2.23	33.90	33.62	—	—	—
2 — Bingöl	1963	5.51	—	37.65	45.15	—	—	—
	1964	4.90	—	38.11	47.80	—	—	—
	1965	5.32	—	39.01	43.24	—	—	—
3 — Hakkâri	1963	2.59	—	51.00	25.62	—	—	—
	1964	2.25	—	48.88	31.13	—	—	—
	1965	1.81	—	47.04	35.03	—	—	—
4 — Elazığ	1963	27.65	6.13	13.38	21.12	—	—	—
	1964	25.66	4.93	14.30	18.59	—	—	—
	1965	21.29	3.53	15.32	24.10	—	—	—
5 — Trabzon	1963	—	—	12.63	33.72	3.12	17.32	—
	1964	—	—	11.76	27.39	5.20	30.28	—
	1965	—	—	16.69	33.47	4.09	11.78	—
6 — Tunceli	1963	25.32	5.06	15.83	25.65	—	—	—
	1964	22.49	4.78	14.97	22.15	—	—	—
	1965	22.21	6.45	16.04	22.37	—	—	—
7 — Tokat	1963	20.17	7.63	8.84	17.75	—	—	7.64
	1964	19.24	7.19	11.28	19.48	—	—	7.19
	1965	18.78	7.13	12.71	19.12	—	—	8.51
8 — Ordu	1963	2.49	—	10.16	21.41	—	31.97	—
	1964	1.95	—	10.83	20.56	—	42.80	—
	1965	2.96	—	14.50	23.57	—	26.41	—
9 — Erzurum	1963	12.85	5.56	30.70	22.67	—	—	—
	1964	13.12	5.99	29.67	21.33	—	—	—
	1965	13.46	6.16	29.72	22.02	—	—	—
10 — Giresun	1963	8.06	—	13.77	15.16	—	—	—
	1964	4.26	—	10.45	11.56	—	35.04	—
	1965	7.48	—	19.18	17.70	—	56.73	—
Toplam		322.37	77.65	695.65	791.00			
Ortalama		10.75	2.59	23.19	26.37			

Kaynak : T. C. Z. B. yayınları. Türkiye Tarımsal Üretim Değeri 1963, 1964, 1965, sh. 6.

TABLO 14

Tablo 12 ve Tablo 13 de yer alan illerde Tarımsal üretim değerlerinin 1963 den 1965 yılına değişmesi

İller	Zincirleme İndeks			İndeks		
	1963	1964	1965	1963	1964	1965
1 — Amasya	100	109.66	92.85	100	109.66	101.82
2 — Erzincan	100	105.91	96.51	100	105.91	102.21
3 — Mardin	100	77.18	120.90	100	77.18	93.32
4 — Kastamonu	100	98.46	94.69	100	98.46	93.23
5 — Maraş	100	86.87	95.89	100	86.87	83.31
6 — Bitlis	100	112.96	107.92	100	112.96	121.92
7 — İsparta	100	106.04	103.48	100	106.04	109.74
8 — Bilecik	100	98.37	100.64	100	98.37	99.00
9 — Sinop	100	97.08	93.96	100	97.08	91.22
10 — Çankırı	100	103.06	108.95	100	103.06	112.29
Ortalama		99.55	101.57		99.55	100.80

İller	Zincirleme İndeks			İndeks		
	1963	1964	1965	1963	1964	1965
1 — Van	100	121.12	96.51	100	121.12	116.89
2 — Bingöl	100	121.05	95.41	100	121.05	115.49
3 — Hakkâri	100	121.90	104.23	100	121.90	127.06
4 — Elazığ	100	95.48	95.00	100	95.48	90.71
5 — Trabzon	100	123.26	83.60	100	123.26	103.06
6 — Tunceli	100	119.63	77.38	100	119.63	92.58
7 — Tokat	100	102.25	104.17	100	102.25	106.53
8 — Ordu	100	108.07	84.89	100	108.07	91.74
9 — Erzurum	100	102.25	101.76	100	102.25	104.05
10 — Giresun	100	136.60	64.35	100	136.60	87.90
Ortalama		115.16	90.73		115.16	103.60

Kaynak : T. C. Z. B. yayınları, Türkiye Tarımsal Üretim Değeri 1963, 1964, 1965 sh. 6.

Tarımsal Gelirin Zincirleme İndeksi (Cari üretim amilleri fiyatları ile)

	1963	1964	1965
	100	102.6	98.6

Kaynak : DİE, Türkiye Milli Geliri 1948-1967, sh. 5.

BATI VE DOĐU AVRUPA ÜLKELERİNDE EKONOMİK GELİŞME
(1950 - 1966)

Giriő

I — BATI AVRUPA ÜLKELERİ VE A.B.D. 'de GELİŐMELER

A — Yapısal DeđiŐiklikler

B — BATI Avrupa Ülkeleri ve A.B.D. de Verimlilik

C — Verimliliđi Etkileyen Faktörler

II — AVRUPA'DA İKTİSADİ ENTEGRASYONLAR

A — Avrupa Ekonomik Topluluđu (C.E.E)

B — Serbest Ticaret Bölgesi (E.F. TA)

C — KarŐılıklı Ekonomik YardımlaŐma Kurulu
(COMECON)

D — İktisadî Plânlama

III — DOĐU AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ GELİŐMELER

A — Ekonomik Yapının Bazı Özellikleri

B — Millî Gelir ve Yatırımlar

C — Sanayi Üretimi İstihdam Hacmi ve Verimlilik Dal-
larındaki ArtıŐlar

D — İktisadî Gelişme Seyri

IV — YUGOSLAVYA'DA DURUM